

ISKUSTVA PROJEKATA REALIZOVANIH U OKVIRU INTERREG EU PODUNAVSKOG PREKOGRANIČNOG PROGRAMA I POTENCIJAL ZA DALJA ISTRAŽIVANJA I MEĐUINSTITUCIONALNU SARADNJU

Milena Krklješ¹, Darko Reba², Marina Carević Tomić³, Ranka Medenica Todorović⁴

^{1,2,3,4}Univerzitet u Novom Sadu, Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad, Srbija

¹mkrkljes@uns.ac.rs, ²rebad@uns.ac.rs, ³marinac@uns.ac.rs ⁴ranka.medenica@uns.ac.rs

Kratak sadržaj: Značajan segment rada u visokoškolskim institucijama obuhvata učešće u međunarodnim projektima i saradnja sa institucijama iz inostranstva. Na taj način obezbeđuje se i razvoj visokog obrazovanja kroz praćenje trendova i aktuelnosti u istraživanjima u razvijenim zemljama. Program prekogranične podunavske saradnje i projekti koji su finansirani u okviru njega, omogućavaju međusobnu saradnju ne samo akademskih institucija, već i uspostavljanje saradnje sa drugim institucijama u zemlji i inostranstvu koje u projektima učestvuju kao pridruženi partneri. Na ovaj način, akademska istraživanja su unapređena direktnim iskustvima i potrebama iz prakse i rada različitih institucija iz javnog ili privatnog sektora. U radu je prikazano iskustvo koje su članovi tima Fakulteta tehničkih nauka Novi Sad sa Departmana za arhitekturu i urbanizam stekli kroz aktivno učešće u implementaciji tri projekta finansirana u okviru INTERREG EU podunavskog prekograničnog programa (DANUrB, DANUrB+ i Living Danube Limes). Utvrđeno je da je kroz realizacije brojnih aktivnosti u okviru radnih paketa, mobilnosti studenata i nastavnog kadra radi učešća na radnim sastancima i u radionicama, otvoreno široko polje mogućnosti za unapređenje znanja i veština u domenu optimizacije arhitektonskog i urbanističkog planiranja i projektovanja i zaštite kulturnog nasleđa, kao i nastavnih metoda koje je moguće primeniti na matičnim institucijama u cilju poboljšanja kvaliteta rada. Takođe, veoma značajan napredak je ostvaren u konkretnim rezultatima koji uključuju partnerske institucije neakademske prirode, a koje implementiraju rezultate projekta u svoj svakodnevni rad i time doprinose ne samo unapređenju razvoja na lokalnom, već i na regionalnom nivou. U okviru rada biće prikazana važnost učešća u međunarodnim programima saradnje i rezultati koji su postignuti u okviru navedenih projekata, a koji su takođe otvorili nove mogućnosti za održivi razvoj i buduću saradnju u projektnim aplikacijama, ali i u drugim vidovima istraživanja i profesionalnog rada.

Ključne reči: međunarodni projekti, prekogranična saradnja, Interreg

EXPERIENCES FROM PROJECTS IMPLEMENTED WITHIN THE INTERREG EU DANUBE TRANSNATIONAL PROGRAMME AND ITS POTENTIAL FOR FURTHER RESEARCH AND INTER-INSTITUTIONAL COOPERATION

Abstract: A significant aspect of work in higher education institutions includes participation in international projects and cooperation with academic institutions from abroad. In this way, the development of higher education is ensured through monitoring trends and current research results in developed countries. The Interreg Danube Transnational Programme and projects financed within its framework, enable cooperation not only between academic institutions, but also the development of cooperation with other institutions in the country and abroad that participate in the projects as associate partners. In this way, academic research is enhanced by direct experiences and needs from the practice and work of various institutions from the public or private sector. The paper presents the experience of the team members from the Faculty of Technical Sciences of Novi Sad, the Department of Architecture and Urban Planning, through active participation in the implementation of three projects financed within the Interreg Danube Transnational Programme (DANUrB, DANUrB+ and Living Danube Limes). It was concluded that through the development of numerous activities within the different work packages, mobility of students and teaching staff for participation in partners' meetings and workshops, a wide range of opportunities has been opened for improving knowledge and skills in the field of optimization of architectural and urban planning and design and protection of cultural heritage, as well as teaching methods that can be applied to home institutions in order to improve the quality of work with students. Also, very significant progress has been achieved in particular results involving partner institutions of non-academic sector, which implemented the results of the project in their daily work and thus contribute not only to the improvement and development at the local level, but also at the regional one. The paper will show recognised importance of participation in international cooperation programs and the results achieved within above-mentioned projects, which have also opened new opportunities for sustainable development and future cooperation not only in new project applications, but also in other forms of research and professional work.

Key Words: international projects, cross-border cooperation, Interreg

1. UVOD

Prateći ciljeve Evropske Unije ka formiranju društva zasnovanog na znanju i obrazovanju [1] i naše nacionalne okvire razvoja visokog obrazovanja [2, 3], istraživači sa Departmana za arhitekturu i urbanizam Fakulteta tehničkih nauka u Novom Sadu proteklih godina veoma aktivno učestvuju u različitim programima međunarodne saradnje. U periodu od 2017. godine do danas, posebno se ističe istraživački rad u okviru nekoliko Interreg projektata u kojima su direktno i indirektno imali aktivnosti. Interreg programi prekogranične saradnje su među najvažnijim instrumentima Evropske unije kojima se podstiče međunarodna saradnja kroz učešće u projektima u različitim istraživačkim oblastima. Ovi projekti nisu isključivo istraživačkog karaktera, već imaju cilj da se akademske i neakademske institucije udruže na pronalaženju zajedničkih rešenja u oblastima kao što su zdravstvo, prirodna sredina, istraživanje, obrazovanje, transport, održiva energija i drugo. Tri projekta u kojima su učestvovali istraživači sa Fakulteta tehničkih nauka, finansirana su kroz Dunavski transnacionalni program, koji obuhvata 10 zemalja najvećeg međunarodnog sliva na svetu – Dunava (Nemačka, Austrija, Slovačka, Mađarska, Hrvatska, Srbija, Rumunija, Bugarska, Moldavija i Ukrajina). Njegova raznolikost prirodnog okruženja, društveno-ekonomske razlike i kulturna raznolikost različitih područja poseban su izazov za formiranje projekata, ali i izuzetan iskustveni potencijal.

Kroz aktivno učešće u projektu Danube Urban Brand – a regional network building through tourism and education to strengthen the Danube cultural identity and solidarity - DANUrB (2017-2019) i Valorising cultural heritage and fostering sustainable tourism by LIVING the common heritage on the DANUBE LIMES as basis for a Cultural Route - Living Danube Limes (2020-2022) istraživači su se bavili ispitivanjem mogućnosti unapređenja potencijala različitog materijalnog i nematerijalnog kulturnog nasleđa, kao i rimskim nasleđem koje se nalazi duž nekadašnjeg rimskog limesa. Paralelno, istraživači su bili indirektno uključeni i u rad projekta DANube Urban Brand + Building Regional and Local Resilience through the Valorization of Danube's Cultural Heritage - DANUrB+ (2020-2022), učestvujući u nekoliko međunarodnih sastanaka u okviru ovog projekta. Osim Fakulteta tehničkih nauka, u projektima su učestvovali i najznačajnije akademske institucije podunavskih zemalja Austrije (TU Wien i University for Continuing Education - Danube University Krems), Slovačke (Slovak University of Technology in Bratislava), Mađarske (The Budapest University of Technology and Economics), Srbije (Arhitektonski fakultet Beograd), Rumunije (Ion Mincu Univerzitet za arhitekturu i urbanizam), ali i brojni internacionalni partneri iz privatnih i javnih oblasti delovanja.

2. TEMATSKI OKVIR I UTVRĐENI CILJEVI PROJEKATA

Kako su svi navedeni projekti finansirani kroz Dunavski transnacionalni program, tako su i tematski okviri istraživanja formirani u skladu sa potrebama za koherentnim i uravnoteženim razvojem dunavskog regiona. Iako je prostorni okvir implementacije projekta izuzetno širok i sveobuhvatan, što je samim tim donelo i brojne razlike između naselja kroz različite podunavske regione, posebno u smislu društveno-ekonomske nejednakosti, svi regioni su podjednako učestvovali u aktivnostima i implementaciji rezultata, kako bi se što bolje unapredio stepen razvijenosti kako na lokalnom, tako i regionalnom nivou. Projekat DANUrB imao je tematski okvir koji je bio fokusiran na mogućnosti unapređenja turističkih potencijala, radi negovanja prekograničnih kulturnih veza između naselja duž Dunava, istražujući neiskorišćene kulturne i društvene resurse u funkciji boljeg privrednog i kulturnog razvoja, sa ciljem formiranja urbanog brenda kako bi se kroz kulturnu mrežu ojačao regionalni identitet i stvorio zajednički brend prostorno-kulturne mreže, tzv. „Dunavske kulturne promenade“, koja bi povezala sve zajednice duž reke, ujedinjujući ih u jedinstvenu turističku destinaciju kao brend sa tematskim turističkim putevima, razvijajući mogućnosti povećanja posetioca i produženja njihovog boravka u ovom području. Fokusirajući se na nasleđe rimskog limesa, sa težnjom da se na što bolji način predstave tragovi koji postoje duž Dunava iz perioda Rimskog carstva, tematski okvir projekta Living Danube Limes je obuhvatio je antička nalazišta duž Dunava, kombinujući materijalno i nematerijalno nasleđe, naglašavajući zajedničku istoriju, ali i podržavajući razlike u kulturi i prirodi duž nekadašnjih granica Rimskog carstva, koje je bilo transnacionalni, kulturni i ekonomski plovni put. Glavni cilj projekta je bio osmišljavanje aktivnosti koje će oživeti istoriju, pružajući široki opseg različitih turističkih i obrazovnih proizvoda i na taj način povećati turističku značaj celog područja. Poseban značaj projekta ima njegova održivost kroz uspostavljanje nadnacionalnih klastera muzeja i centara, kao i uključivanje javnosti čitavog dunavskog regiona u projekat. Kroz zajedničku istoriju i podržavanje razlike u kulturi i prirodi duž Dunava kao nekadašnjeg transnacionalnog, kulturnog i ekonomskog plovnog puta Rimskog carstva, mreža partnera i platforma za rad na kulturnoj i turističkoj strategiji urbanog brendiranja treba da doprinese razvoju Dunavskog regiona kao krajnjeg cilja. Kao i dva prethodno navedena projekta u kojima su istraživači sa Fakulteta tehničkih nauka direktno učestvovali u implementiranim aktivnostima i DANUrB+ je projekat koji nastavlja aktivnosti i implementaciju rezultata DANUrB projekta i čiji tematski okvir obuhvata naselja duž toka Dunava u cilju podsticanja racionalnog korišćenja kulturnog nasleđa i resursa obodnih i pograničnih gradova i područja duž Dunava i stvaranja novih mogućnosti za podizanje privlačnosti odabranih naselja i gradova u opadanju i reaktivacije nedovoljno iskorišćenog kulturnog nasleđa za jačanje podunavskog kulturnog identiteta.

3. REALIZOVANE ZAJEDNIČKE AKTIVNOSTI I OSTVARENI REZULTATI

Tokom perioda trajanja projekata, implementirane su različite vrste radnih paketa. Poseban značaj ima splet aktivnosti koje su organizovane zajednički, kroz učešće većine partnera i njihovih pridruženih partnera – institucija koje su najčešće iz sfere javne uprave, turističkih delatnosti ili privatnog sektora koji se bavi uslugama turističkog karaktera i uslužnih delatnosti. Ovakav vid aktivnosti podrazumevao je dobru pripremu i spremnost na razumevanje, prihvatanje, a zatim i zajedničku implementaciju različitih predloga i načina na koji se u ekonomskom, društvenom i kulturološkom smislu predlažu rešenja za poboljšanje vidljivosti kulturnog nasleđa (materijalnog i nematerijalnog) duž toka reke Dunav. Kroz sva tri projekta, akcent je na identifikaciji potencijala i aktivnostima koje treba da budu uzori za razvoj i primenu transnacionalnih strategija za razvoj turizma, kao i očuvanje kulturnog nasleđa i znamenitosti. Iako su neke od aktivnosti kao što su radni sastanci na projektima održavani u velikim gradovima na Dunavu (Budimpešta, Bratislava, Beograd, Novi Sad), najznačajnije aktivnosti odvijale su se upravo u malim i srednjim gradovima, čiji turistički potencijal uz reku je prepoznat i stavljen u fokus pronalaženja predloga za unapređenje prepoznatljivosti i kvaliteta. Posebno se akcenat stavlja na međusobno povezivanje gradova, kako onih koji se nalaze sa dve strane reke, tako i drugih naselja duž Dunava, negujući njihove pojedinačne vrednosti, ali i podstičući regionalni razvoj, kako na prostornom, tako i na društveno-ekonomskom polju.

U okviru DANUrB projekta, posebno se ističu aktivnosti koje su se fokusirale na prepoznavanje lokalnog materijalnog i nematerijalnog nasleđa i zatim davanje predloga za njihovu što bolju vidljivost i promociju potencijala. Kao posebno značajne prepoznate su aktivnosti koje su se odvijale u gradovima koji su locirani na suprotnim stranama Dunava, a u kojima su učestvovali i studenti, dajući svoje viđenje stanja i predlažući nova rešenja i unapređenja lokaliteta. Završna aktivnost bila je usmerena na razvijanje strategije i formiranje kulturnog brenda, sa ciljem održivosti svim uspostavljenih principa i definisanih smernica.

Slika 1. Zajednički sastanak brojnih članova konzorcijuma DANUrB projekta u mestima Estergom (Mađarska) i Šturovo (Slovačka).

Projekat Living Danube Limes, uprkos ponekad otežanom odvijanju aktivnosti u toku pandemije COVID19 [4], realizovao je sve aktivnosti i postigao postavljene ciljeve. Osim definisanja lokaliteta sa najvećim potencijalom i definisanjem mogućnosti unapređenja vidljivosti tragova rimskog limesa, najznačajnija i najvidljivija aktivnost bila je izgradnja, porinuća i plovdba replike rimskog antičkog broda „Danuvia Alacris“ duž gotovo celog toka Dunava. Medijska pažnja koju je imala ova aktivnost i njeni prateći događaji na lokalitetima gde je brod pristajao, potvrda su koliko je i javnost zainteresovana da vidi i učestvuje u prezentaciji istraživanja i projektnih rezultata.

DANUrB+ je projekat čije su se aktivnosti neposredno nastavile na prethodni period realizacije DANUrB aktivnosti i ostvarene rezultate. Posebno su se projektne aktivnosti dalje razvijale u „dunavski brend“ za gradski nivo, zatim ka pružanju prilike za bolje praćenje kretanja i potreba turista, podržavanje postojećih kulturnih tura i povećanje kapaciteta lokalnih učesnika za saradnju na lokalnom i međunarodnom nivou.

Osim uspešno realizovanog istraživačkog rada i ostvarene saradnje sa akademskim institucijama i pridruženim partnerima, veliki je značaj koji su imale aktivnosti u kojima su učestvovali studenti, obrazujući se o zajedničkim kulturnim vrednostima i radeći na zadacima u internacionalnim timovima, koji su ih podsticali da otkrivaju nasleđe povezano sa rekam Dunav i doživljavaju ga kroz percepciju i drugih kulturoloških okvira.

4. ZAKLJUČAK

Uspostavljena saradnja kroz konzorcijume u međunarodnim projektima i učešće sa partnerima na realizaciji aktivnosti proteklih godina je bila u fokusu tima sa Departmana za arhitekturu i urbanizam, Fakulteta tehničkih nauka. Ovakav vid saradnje bio je prilika da svi partneri zajednički rade na promociji održivog korišćenja kulturnog nasleđa i resursa u podunavskim gradovima i zajednicama. Aktivnosti implementirane na projektima finansiranim iz fondova

EU omogućile su intenzivnu saradnju sa akademskim institucijama iz inostranstva, implementaciju zajedničkih rezultata istraživanja i na nacionalnom nivou, kao i uvođenje strategija za unapređenje regionalnog razvoja, čime je istovremeno prepoznat i doprinos razvoju nauke i obrazovanja u našoj sredini. Ne samo da je internacionalizacija uticala na unapređenje kvaliteta istraživačkog rada, već se kroz uspostavljenu saradnju i višegodišnji rad ostvario i značajan napredak kroz intenzivnu međunarodnu saradnju ne samo na nivou pojedinca, već i na institucionalnom nivou, ali i u širem društvenom kontekstu. Projektne aktivnosti kroz međunarodnu saradnju i zajedničko istraživanje u Interreg projektima omogućile su da se kroz istraživanja međunarodnog tima uspostave novi principi i preporuke u oblasti unapređenja i promocije nasleđa. Kroz brojne zajedničke sastanke, učešće studenata i nastavno-naučnog kadra na organizovanim radionicama institucijama, unapređena su znanja i utvrđeni zajednički aktuelni stavovi u cilju optimalnog iskorišćenja postojećih potencijala, partnerstava i saradnje u okviru mikro i makro regiona.

Na ovaj način omogućeno je uključivanje u tokove evropskog obrazovnog i naučno-istraživačkog prostora i konstantno praćenje trendova kroz proces internacionalizacije obrazovnog i istraživačkog delovanja, razmena iskustava, istraživačkih fokusa i interesovanja, rezultata, ali i učvršćivanje kontakata i partnerstva za nova istraživanja i projekte. Potvrda tome su definisane nove projektne aplikacije u okviru Interreg programa, u kojem je dobra praksa saradnje potvrđena formiranjem konzorcijuma sačinjenog od institucija koje su do sada učestvovala na realizaciji opisanih projekata, uz uključivanje novih partnera čije su kompetencije i iskustva prepoznate kao značajne za nove istraživačke izazove. Kroz ovo iskustvo, nesumnjivo je potvrđeno da učešće u programima Evropske unije za saradnju u oblasti obrazovanja i nauke ima značajan doprinos internacionalizaciji i unapređenju visokog obrazovanja.

Nacionalne i međunarodne nagrade i priznanja koje su projekti i njihovi ostvareni rezultati dobili, potvrda su da ovakvi projekti i međunarodni konzorcijumi, kao i razmena iskustava unutar njih, imaju veliki značaj kako za instituciju, tako i za širu akademsku zajednicu i društvo u celini.

Slika 2. Dolazak replike rimskog antičkog broda „Danuvia Alacris“ u Novi Sad.

5. ZAHVALNOST

Rad je napisan u okviru projekta Departmana za arhitekturu i urbanizam Fakulteta tehničkih nauka Novi Sad pod nazivom „Inovativni pristupi i napredni procesi i metode u visokom obrazovanju u arhitekturi, urbanizmu i scenskom dizajnu“, 2023.

6. LITERATURA

- [1] Vesković M., Đokvučić I., Gavrančić D., Hiršenberger H., Milutinović M., Vujkov I., *Internacionalizacija Univerziteta u Novom Sadu*, XVIII Skup Trendovi razvoja, Internacionalizacija univerziteta, TREND 2012, Kopaonik, 2012.
- [2] Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u republici Srbiji do 2030. Godine. Službeni glasnik RS, 63/2021.
- [3] Zakon o visokom obrazovanju, ("Sl. glasnik RS", br. 88/2017, 73/2018, 27/2018 - dr. zakon, 67/2019, 6/2020 - dr. zakoni, 11/2021 - autentično tumačenje, 67/2021 i 67/2021 - dr. zakon).
- [4] Milena Krklješ, Darko Reba, Marina Carević Tomić, Ranka Medenica Todorović, Dejana Nedučin, *Iskustva implementacije međunarodnih projekata u doba pandemije COVID-19*, XXVI Skup Trendovi razvoja – Položaj visokog obrazovanja i nauke u Srbiji, "On-line nastava na univerzitetima", Kopaonik, 15. -18. 02. 2021.